

Semestrální práce

Galdová Vendula, UČO 439241, 1. roč.

HESLO: Vztah umělce a publika

Umělecké dílo je určeno k tomu, aby prostředkovalo mezi dvěma stranami- autorem a vnímatelem, tedy umělcem a publikem. Umění je způsob mezilidské komunikace, vztah umělce a publika lze tedy nazvat komunikací uměním. Umělec se snaží v díle promítnout umělecký prožitek, kóduje jej a publikum vnímá umělecké dílo prováděné umělcem, tedy jej dekóduje- vykládá si jeho smysl. Prostředkem umělecké komunikace je umělecký znak- jeho prostřednictvím jsou přenášeny informace, nesdělitelné jiným způsobem.

Zdroje:

KULKA, Jiří. Psychologie umění. Praha: Grada, 2008, s. 440. ISBN 978-80-247-2329-7

POSPÍŠIL, Zdeněk. Sociosémiotika umělecké komunikace. Boskovice: Albert. 2005, s. 226. ISBN 80-7326-059-X

Úvaha

Janáčkova Sonáta 1.X. 1905 v proměnách času

Vztah umělce a publika, tedy komunikace uměním, lze vyjádřit složitým systémem definic, samotný akt kódování a dekodování uměleckého díla je velmi komplikovaný a individuální proces. Dle mého názoru ovšem velmi důležitou roli při přijímání uměleckého díla tvoří nejen okolnosti vzniku díla, ale především okolnosti přítomné při samotné interpretaci, jež mohou zásadně ovlivnit vnímání interpreta i interpretovaného díla. Stejně umělecké dílo může působit i při stejné interpretaci naprosto odlišně například díky zásadní společenské události, tragédii či proměně politického režimu, může také pozbýt pouhým působením času svého původního poselství či obsahu, který do něj vložil autor.

Jako konkrétní příklad rozličného vnímání stejné skladby za různých okolností chci uvést velmi rozporuplnou a hlubokou skladbu Leoše Janáčka, klavírní sonátu Z ulice dne 1. října 1905, kterou Janáček složil pod vlivem události, jež zažil při protestech proti zřízení univerzity v Brně. Sonáta má vyjádřit situaci, které byl svědkem, kdy byl probodnut prostý dělník přímo na schodech před brněnským Besedním domem. Janáček dílo složil, poté však z neznámých důvodů zničil, jeho žačka ale vlastnila notový zápis a tento u ní zůstal jako záchrana. Po čase dílo svému učiteli zahrála a on svolil k jeho vydání. Pokud posluchač tyto informace nezná, může i tak být interpretací a dílem samotným zasažen? Někteří umělci chtějí odkázat publikum na okolnosti vzniku a případný obsah díla, tedy s ním obecnost seznámí a i tato změna způsobí naprosto odlišné vnímání díla. Je to ale na místě?

Umberto Eco se zabýval obsahem umělecké informace, stejně jako podílem lidského bytí na jeho vzniku i na jeho recepci, a právě tento významný aspekt každé umělecké performance nazývá otevřeností uměleckého díla- lze tím rozumět mnohoznačnost, neurčitost, nezavršenost díla. Tato otevřenost dává prostor umělci pracovat s obsahem, s kontextem doby a především s vlastní představou o správné interpretaci určitého díla. Pokud tedy Janáčkova žačka Tučková i posluchači, kteří její interpretaci vyslechli, zažili konkrétní okolnosti vzniku sonáty, pojetí pianistky bylo zřejmě blízké stylu, jímž Janáček zamýšlel sám tuto skladbu provádět. Publikum skladbu s největší pravděpodobností přijímalo s hlubokým pochopením pro okolnost vzniku a proto mezi umělkyní a jimi vzniklo mnohem silnější pouto, než při dnešním provádění například jako součást recitálového programu, navíc s odstupem více než sta let.

Myslím, že Janáček sonátu napsal, aby poukázal na události, jichž se účastnil, možná aby varoval nadcházející generace před krutostí bojů. Lze se ale také domnívat, že tato skladba je složena pouze na počest prostého člověka, jako vyjádření pocitů, které Janáček zažíval ve chvílích, kdy byl přítomen aktu umírání a ve chvílích, kdy ji skládal, nechtěl, aby bylo vůbec kdy veřejně prováděno. Nabízí se tedy otázka, zda je správné přistupovat k nesoudobým uměleckým dílům z hlediska okolností v době jejich vzniku, či pouze s přihlédnutím na to, jak na člověka působí po stránce řemeslné a umělecké v dnešní době.

Nabídnu zde zamyšlení nad třemi příklady provedení Janáčkovy sonáty, první v podání Jiřího Skovajsy, významného, již zesnulého pianisty. Nebyla jsem osobně přítomna tomuto provedení, ovšem z úst svědků vím, že šlo o silný zážitek, jelikož se jednalo o koncert na počest obětem přírodní katastrofy. Skovajsa před provedením poprosil publikum o absenci potlesku po skončení skladby. Ve světle tehdejších událostí jistě skladba samotná byla velmi smutnou připomínkou tragédie a uhaslých životů, druhá část sonáty s názvem Smrt končí náznakem posledního výdechu nevinného člověka. I publikum, které neznalo okolnosti vzniku skladby, musela tato skladba hluboce zasáhnout svým samotným hudebním obsahem ve spojení s atmosférou koncertu.

Tomáš Víšek na svém recitálu v listopadu 2014 na kroměřížské konzervatoři před provedením sám seznámil posluchače s okolnostmi, jež vedly Janáčka k vzniku tohoto díla. Obecenstvo mohlo skladbu prožívat více tak, jak byla zamýšlena a připomenout si dobu, ve které dílo vzniklo, lépe mohlo pochopit sdělení skladby i záměr, s nímž klavírista toto dílo provádí.

Poslední příkladné provedení této skladby bylo taktéž v roce 2014 v Kroměříži, v rámci recitálu klavíristky Elišky Novotné, která před uvedením nijak neseznámila obecenstvo se skladbou podrobněji, tedy posluchač si mohl skladbu prožít po svém. Myslím, že tento způsob provádění skladeb nechává nejvíce prostoru jak interpretovi, tak posluchači, ovšem zároveň je obecenstvo ovlivněno více okolnostmi, jež je obklopují v době provádění skladby, než záměrem, s jakým dílo složil autor.

Srovnání těchto zážitků ve mně zanechává otevřený závěr. Mám pocit, že v dnešní době se umělci málo zamýšlí nad obecenstvem, jejich myšlením, vědomostmi a událostmi, jež je obklopují. Při sestavování programů recitálů či koncertů by se měli zaměřit na obsah či poselství vybraných skladeb a nad sdělením, jež chtějí obecenstvu pomocí uměleckého díla podat a také na to, jakým způsobem jej podat. Hudba a umění obecně by se takto mohlo setkávat s větším pochopením pro jeho sdělení a nabývalo by větší komunikativní funkce.

Vendula Galdová, 1. roč.